

*М.О. Давидова,
А.В. Щербина, старший викладач
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Етимологічний аналіз авіаційної термінології

У доповіді досліджено походження слів авіаційної термінології; розглянуто способи утворення; виведено відсоткове співвідношення запозичень термінів з різних мов; приділено увагу взаємозв'язковій авіації з іншими галузями у використанні термінології та простежено розвиток української авіаційної термінології.

Термін «авіація», який вперше застосував французький письменник та колишній офіцер Габріель Ла Ландель у 1863 році, походить від неунормованого авторського неологізму *avier* (*літати*), який в свою чергу походить від латинського слова *avis* (*птаха*), із додаванням французького суфіксу *-ation* [4].

З розвитком авіації поступово почала формуватися авіаційна термінологія. Значного розвитку у повітроплаванні було досягнуто в XIX-XX ст., тому можна вважати, що авіаційна термінологія з'явилась відносно недавно. Вона увібрала в себе багато термінів з інших галузей. Так, на початку XX ст. у словник авіаційних термінів увійшли слова з галузі машинобудування (*мотор, капот, циліндр*), а пізніше – з мореплавства, коли відокремився водний напрям авіації – гідроавіації (*навігатор, екіпаж, флот, лоція, лаг*).

Також існує цілий ряд термінів, які існують одночасно в інших галузях на рівні з авіацією, а саме:

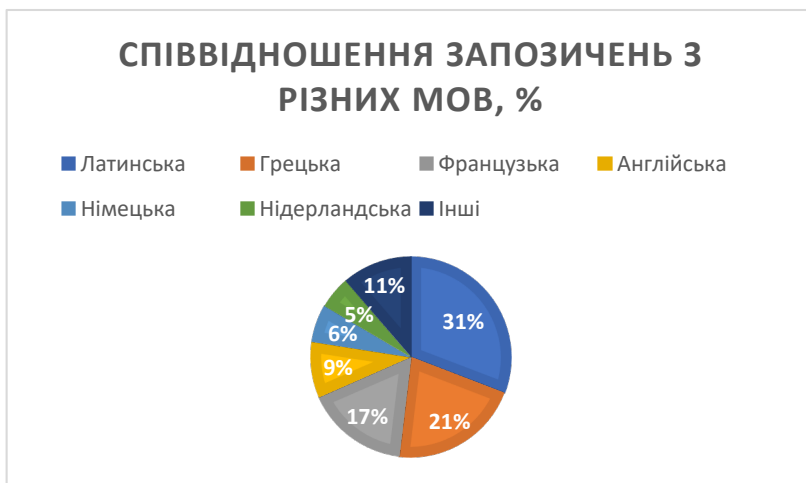
- 1) загальнонаукові терміни: *структура, функція, синтез, метод, система, зміни, розвиток*;
- 2) технічна галузь: *акумулятор, апарат, амортизатор, електров'язок, дюраль, люмініатор*;
- 3) фізика: *атом, альфа-промені, звук, акустик, звукопроникність, ампер, дифракція*;
- 4) математика: *одиниця, дуга, дробовий, алгоритм, алгебра*;
- 5) астрономія: *астероїд, астроном, астронавт, зодіак, астронавігація*;
- 6) метеорологія: *атмосфера, астроклімат*;
- 7) хімія: *аміак, епоксид*;
- 8) медицина: *захворювання, аптечка*;
- 9) економіка: *оренда, лізинг, прибуток*;
- 10) геологія: *дренаж, мул, набухання*;
- 11) географія: *ера, ерозія, компас та ін.* [2]

Утворення авіаційної термінології не обмежується лише вживанням одного терміну паралельно в кількох галузях. Для поповнення авіаційного галузевого словника також використовують загальнолітературні, діалектні слова, просторіччя, професіоналізми, як-от *пелюстка, колиска, крило, промінь*,

основа, посадити, жолобок, лопатка, лунка та ін. Інший спосіб творення термінології передбачає семантичне перетворення (деривації) загальнонавживаного слова шляхом звуження значення або його вживанням у переносному сенсі. Авіаційна галузь часто під час творення термінів вдається до метафоричної номінації, коли беруться слова із загального вжитку, які потім об'єднуються в один термін, спираючись на схожість якихось ознак. Наприклад, терміносполучення *літаючий човен* означає гідролітак, корпус якого має форму човна. Не менш активно під час метафоричної номінації використовуються зменшувальні суфікси (*жолобок*) [3].

Не менш використовуваним способом збагачення авіаційної термінології є запозичення з інших мов. Визначенням походження слів займається етимологія. Сучасна авіація насичена термінами з латинської, грецької, англійської, нідерландської, німецької, французької та інших мов. Найбільший відсоток запозичень становить з латинської та грецької мов, потім французької, англійської, німецької та нідерландської мов [2]. Детальніше цю інформацію можна розглянути на рис. 1.

Рис. 1 Співвідношення запозичень з різних мов

Не зважаючи на таких українських авіаторів такі як І. Сікорський, Ф. Терещенко, С. Корольов, В. Глушко тощо, українська авіаційна термінологія почала формуватися в кінці ХХ-на початку ХХІ ст., коли терміни входили в українську мову шляхом прямої міжнародної співпраці, а не з посередництва російської мови як це було в радянські часи. Таким чином, в українську мову через російське посередництво з англійської мови ввійшли слова *блок, лайнер*, з французької – *авіація, віраж*, з німецької – *матриця*. В сучасну епоху авіації використовуються дуже багато запозичень з латинської мови (*лабораторія, курсант, інспектор, інструктор, професіонал, ветеран, універсал*) та більше слів з німецької (*лінза, люф*). Незважаючи на поширеність англійської мови,

широкого запозичення авіаційної термінології з неї в українській мові не спостерігається.

Висновки

Отже, процес формування авіаційної термінології унормований своєю неоднорідністю як і лексикологічним різновидом, так і способами творення. Оскільки спроби людей підкорити небо почалися ще в давні часи, не дивно, що більшість авіаційних термінів походить з латинської та грецької мов. Український авіаційний словник в радянські часи утворювався через посередництво російської мови, але з кінця ХХ-початку ХХІ ст. почав набувати ширший спектр запозичень з інших мов. В той же час він прагне як і словники інших мов розвивати питому українську авіаційну, і не тільки, термінологію.

Список літератури

1. Етимологічний словник. Режим доступу: <https://www.etymonline.com/word/>.
2. Ковтун О. В. Особливості перекладу англійських авіаційних термінів українською мовою : матеріали ІІІ міжн. наук.-практ. конф. [“Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції”], (2-3 квітня 2010 р.). – К. : АграрМедіаГруп, 2010. – С. 182–186.
3. Щербина А.В. Абревіатури в сучасній англійській авіаційній терміносистемі: шляхи утворення та особливості функціонування/ Щербина А.В., Головня А.В., Гастинщикова Л.О./ «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». – Випуск 36, 2021. – С. 132-139.
4. Єнчева Г. Г. Переклад авіаційних термінологічних абревіатур та акронімів у нормативно-технічній документації / Г. Г. Єнчева // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. - 2012. - Вип. 22. - С. 44-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2012_22_8.
5. Москаленко О. І. До проблеми фонетичних особливостей авіаційної англійської мови ІСАО / О. І. Москаленко // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. - 2013. - № 3. - С. 249-253. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2013_3_53.
6. Халіновська Л. А. Структура сучасних українських авіаційних термінів / Л. А. Халіновська // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. - 2009. - Вип. 20. - С. 691-694. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2009_20_186.